

Jozef Zámožík

ALTERNATÍVNE RIEŠENIE SPOROV

UČEBNÝ TEXT Z CIVILNÉHO PROCESNÉHO PRÁVA

TRNAVA, 2025

Alternatívne riešenie sporov

Učebný text z civilného procesného práva

Vydala: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta
v roku 2025

© Jozef Zámožík, 2025

ISBN 978-80-568-0958-7

Obsah

Zoznam skratiek	4
1. Mimosúdne riešenie sporov	5
2. Systém riešenia sporov	6
3. Mediácia	9
4. Alternatívne riešenie spotrebiteľských sporov	13
5. Rozhodcovské konanie (arbitráž)	16
5.1 Pojem, význam a systematické zaradenie rozhodcovského konania	16
5.2 Pramene právnej úpravy rozhodcovského konania	17
5.3 Predmet rozhodcovského konania a arbitrabilita sporov	18
5.4 Rozhodcovská zmluva (rozhodcovská doložka)	19
5.5 Rozhodcovský súd	19
5.6 Priebeh rozhodcovského konania	20
5.7 Rozhodcovský rozsudok	21
5.8 Súdna kontrola rozhodcovského konania	21
5.9 Výkon rozhodcovského rozsudku	23
6. Spotrebiteľské rozhodcovské konanie	25
6.1 Objektívna arbitrabilita	25
6.2 Subjektívna arbitrabilita a spotrebiteľská rozhodcovská zmluva	26
6.3 Spotrebiteľské rozhodcovské súdy	26
6.4 Rozhodcovia	27
6.5 Priebeh spotrebiteľského rozhodcovského konania	27

6.6 Rozhodcovský rozsudok a jeho účinky.....	27
7. Konanie pred sprostredkovateľom a konanie pred rozhodcom pri kolektívnom vyjednávaní	29

Zoznam skratiek

CSP – zákon č. 160/2015, Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov

ZRK – zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov

ZSRK – zákon č. 335/2014 Z. z. o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

OZ – zákon č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

ZP – zákon č. 311/2001 Z. z., Zákonník práce v znení neskorších predpisov

ZKV – zákon č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní v znení neskorších predpisov

ZM - zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov

ZARSS - zákon č. 391/2015 Z. z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

1. Mimosúdne riešenie sporov

Napriek tomu, že odjakživa vznikajú spory v každej spoločnosti, právna regulácia systému ich riešenia je zdanlivo zredukovaná na jeden jediný spôsob – riešenie sporov súdnou cestou. Ľudia často nehľadajú ďalšie efektívnejšie možnosti ich riešenia. Viaceré kultúry vo svete považovali umenie dohodnúť sa za najvyššiu cnosť a súdne riešenie sporov za krajný spôsob riešenia sporu. Mnohí radšej svoj spor nevyriešili alebo súhlasili s neoprávnenými požiadavkami druhej strany, len aby nemuseli podstúpiť potupnú cestu na súd.

Mimosúdne riešenie sporov, okrem toho, že poskytuje možnosť civilizovanejšej formy riešenia sporov, predstavuje často aj efektívnejší spôsob ako spor vyriešiť. Mnohé mimosúdne postupy prinášajú nielen lacnejšiu a rýchlejšiu alternatívu k súdnemu konaniu, ale zároveň umožňujú všetkým stranám „odišť zo sporu so vztýčenou hlavou“. Zároveň nenarúšajú vzťahy medzi spornými stranami tak silno ako súdne prejednávane veci, ktoré neraz robí zo strán „nepriateľov na život a na smrť“.

Mimosúdne riešenie sporov (angl. alternative dispute resolution, fr. alternative dispute résolution, nem. alternative Streitbeilegung) sa v právnickej literatúre používa ako označenie takého spôsobu riešenia sporov, ktorý je odlišný od riešenia sporov prostredníctvom súdu. Často sa na jeho označenie používa aj výraz alternatívne riešenie sporov, keďže tieto spôsoby riešenia sporov predstavujú alternatívu k súdnemu konaniu.

2. Systém riešenia sporov

Vo všeobecnosti môžu strany riešiť spor vzniknutý zo súkromnoprávných vzťahov

- a) bez účasti tretieho subjektu,
- b) za účasti tretieho subjektu, ktorý nemá v konflikte rozhodovaciu právomoc, alebo
- c) prostredníctvom tretieho subjektu, ktorý má právomoc urobiť v konflikte pre účastníkov konfliktu záväzné rozhodnutie.

Riešenie sporu bez účasti tretieho subjektu nastáva v prípade, keď sa samotné strany sami snažia nájsť riešenie vzniknutého sporu. Často ide o neformálne, faktické konanie strán smerujúce k uzatvoreniu dohody medzi stranami, ktorou sa vyrieši spor. Ide napríklad o neformálne rokovanie strán pred začatím súdneho konania, rôzne formy vyjednávania (negociácie). Regulácia právnymi normami tu býva výnimočná a zväčša sa sústreďuje až na finálne štádium, ktorým je uzatvorenie dohody. Tá môže mať napríklad formu dohody o urovnaní (pokonávke – 585 a nasl. OZ), či dohody o novácii (nahradení pôvodného záväzku novým – 570 OZ) pri občianskoprávných a obchodnoprávných vzťahoch alebo dohody o sporných nárokoch pri pracovnoprávných vzťahoch (§ 32 ZP).

Druhým spôsobom mimosúdneho riešenia sporov je riešenie sporu s pomocou tretieho – nezávislého a nestranného subjektu, ktorý pomáha stranám dosiahnuť dohodu, no sám nemôže právne záväzne spor rozhodnúť. Existuje pritom viacero postupov, ako môže tento tretí subjekt pôsobiť – od obyčajného sprostredkovávania návrhov a informácií medzi stranami až po ovplyvňovanie strán svojim právnym názorom

s cieľom urovnania konfliktu. Hoci tento spôsob riešenia sporov môže spočívať vo faktickej činnosti tretieho subjektu a byť neformálny, právny poriadok v oblasti súkromnoprávných vzťahov formálne upravuje predovšetkým tri spôsoby mimosúdneho riešenia sporov

- mediácia podľa zákona č. 420/2004 Z. z. o mediácii,
- alternatívne riešenie spotrebiteľských sporov podľa zákona č. 391/2015 Z. z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a
- konanie pred sprostredkovateľom podľa ZKV.

S týmto spôsobom mimosúdneho riešenia sporov sa možno stretnúť aj v prípade konania vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, kde sa využíva tzv. Cochemský model, ktorého cieľom je dosiahnuť dohodu rodičov, ktorú následne schvaľuje súd, namiesto toho, aby vo veci autoritatívne rozhodol súd. Za týmto účelom sa organizujú na súde menej formálne stretnutia (informatívne výsluchy) rodičov za účasti odborníkov z rôznych oblastí – vyššieho súdneho úradníka, ktorý je koordinátorom pre rodinnoprávne veci, psychológa, sociálneho pracovníka, advokátov strán a pod.

Najformálnejším spôsobom riešenia sporov je tretí spôsob riešenia sporov, pri ktorom tretí, nezúčastnený subjekt, svojim záväzným rozhodnutím vyrieši vzniknutý spor. Nezávislosť a nestrannosť tretieho subjektu musí byť samozrejme zaručená. V tomto modeli ide o prísne formálny postup riešenia sporov, ktorý je zakotvený v procesnoprávných normách. Okrem civilného súdneho konania slovenský právny poriadok upravuje tri druhy takýchto mimosúdnych spôsobov riešenia sporov:

- rozhodcovské konanie podľa zákona o rozhodcovskom konaní,

- spotrebiteľské rozhodcovské konanie podľa zákona o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní a
- konanie pred rozhodcom podľa ZKV.

3. Mediácia

Mediáciu upravuje **zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii** a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Na úrovni práva EÚ existuje aj **Smernica** Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 **o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach** (Ú. v. EÚ L 136, 24. 5. 2008), ktorá bola do slovenského práva transponovaná. Taktiež treba uviesť, že Komisia OSN pre medzinárodné obchodné právo (UNCITRAL) pripravila **modelový (vzorový) zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej mediácii** a o medzinárodných dohodách o urovnaní vzniknutých z mediácie.¹

Mediácia je podľa ZM **mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu**. Súd môže stranám tiež odporučiť, aby sa o zmier pokúsili mediáciou (§ 170 ods. 2 CSP).

ZM upravuje mediáciu v sporoch vyplývajúcich z

- občianskoprávných vzťahov,
- rodinnoprávných vzťahov,
- obchodných záväzkových vzťahov a
- pracovnoprávných vzťahov.

Medzi základné zásady mediácie patria zásada dobrovoľnosti, zásada dôvernosti, zásada nezávislosti a nestrannosti mediátora a zásada rovnosti strán. **Zásada dobrovoľnosti** vyjadruje, že mediácia začína a uskutočňuje len na základe súhlasu všetkých strán. Ktorákoľvek strana musí byť slobodná

¹ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation.

kedykoľvek ukončiť mediáciu, a to aj bez uvedenia dôvodov. **Zásada dôvernosti** vyjadruje pravidlo, že všetky informácie získané počas mediácie by mali byť prísne dôverné. Za týmto účelom je stanovená zákonná povinnosť mlčanlivosti mediátora, osôb zúčastnených na mediácii a iných fyzických osôb prizvaných na mediáciu (§ 5 ZM). **Zásada nezávislosti a nestrannosti mediátora** vyjadruje požiadavku, že mediátor by mal byť nestranný profesionál, ktorý by nemal konať pod vplyvom ktorejkoľvek strany alebo tretej osoby. Zárukou má byť odbornosť mediátora, ktorý by mal byť profesionálom. Pri mediácii sa uplatňuje aj **zásada rovnosti strán**, ktorá sa prejavuje v povinnosti poskytnúť stranám rovnakú možnosť sa vyjadriť a byť vypočutý.

Mediátorom je fyzická osoba zapísaná v **registri mediátorov** vedenom Ministerstvom spravodlivosti SR. Predpokladom zápisu do registra mediátorov je

- spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu,
- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa,
- bezúhonnosť,
- osvedčenie o úspešnom absolvovaní odbornej prípravy mediátora a vykonaní odbornej skúšky mediátora nie staršie ako 6 mesiacov.

Výkon činnosti mediátora je **podnikateľskou činnosťou**, za ktorú má mediátor právo na odmenu, ktorá je dohodnutá so stranami. Dohľad nad výkonom činnosti mediátora uskutočňuje MS SR. Mediátori sa môžu organizovať aj v rámci mediačných centier, pričom **register mediačných centier** vedie tiež MS SR. To má na starosti aj vzdelávanie mediátorov, ďalšie vzdelávanie mediátorov a vedenie registra mediačných vzdelávacích inštitúcií.

Strany môžu medzi sebou uzatvoriť **dohodu o riešení sporu mediáciou**. Ide o dohodu medzi osobami zúčastnenými na mediácii o tom, že všetky alebo niektoré spory, ktoré medzi nimi vznikli alebo vzniknú v určenom zmluvnom vzťahu alebo inom právnom vzťahu, sa pokúsia vyriešiť mediáciou. Musí mať písomnú formu. Za dohodu o riešení sporu mediáciou sa považuje aj dohoda o začatí mediácie.

Dohoda o začatí mediácie je dohoda uzatvorená medzi stranami a mediátorom o mediácii konkrétneho sporu. Musí mať písomnú formu a mediátor ju zapisuje do **knihy mediácií** vedenej mediátorom. Práve **okamihom** do **zápisu** do tejto knihy **sa začína mediácia** a z hľadiska plynutia premlčacích a prekluzívnych lehôt je s ním spojený rovnaký účinok ako uplatnenie práva na súde. Mediátor je povinný vydať stranám a súdu potvrdený odpis dohody (a aj zápis o skončení mediácie). Ak však jedna zo strán alebo mediátor so začatím mediácie nesúhlasí, mediácia sa začína uložením dohody o začatí mediácie v Notárskom centrálnom registri listín, pričom tento okamih má pre plynutie premlčacej a prekluzívnej lehoty rovnaký účinok ako uplatnenie práva na súde. *Mutatis mutandis* to platí aj pre potvrdenie o skončení mediácie, ktoré sa tiež ukladá do Notárskeho centrálného registra listín.

Mediácia sa **skončí**

- dňom uzatvorenia dohody o mediácii,
- dňom písomného vyhlásenia mediátora, že mediácia nebude pokračovať (po konzultácii so stranami),
- dňom doručenia písomného vyhlásenia jednej zo strán adresovaného druhej strane a/alebo mediátorovi, že mediácia je skončená,
- dňom, keď mediátor odmietol k dohode o mediácii pripojiť svoj podpis,

- dňom, keď strana predložila spor na rozhodnutie súdu alebo rozhodcovského súdu,
- uplynutím 6 mesiacov (ak si strany nedohodli dlhšiu dobu) a pri spotrebiteľských sporoch uplynutím 90 dní od začatia mediácie,
- dňom právoplatnosti rozhodnutia o dočasnom pozastavení činnosti mediátora, o vyčiarknutí mediátora z registra mediátorov, alebo
- dňom smrti alebo vyhlásenia za mŕtveho mediátora (ak nevykonával mediáciu mediátor v mediačnom centre) alebo niektorej zo strán.

Dohoda o mediácii je dohoda, ktorá vznikne ako výsledok mediácie. Z občianskoprávneho hľadiska často ide o dohodu o urovnaní alebo o dohodu o nahradení doterajšieho záväzku novým záväzkom (dohoda o novácii). Musí byť písomná. Táto dohoda však **nie je exekučným titulom**. Tým sa stane iba v prípade, ak je spísaná vo forme notárskej zápisnice alebo ak je schválená ako zmier pred súdom alebo rozhodcovským súdom.

4. Alternatívne riešenie spotrebiteľských sporov

Ďalším zákonom upraveným spôsobom mimosúdneho riešenia sporov prostredníctvom tretieho subjektu, ktorý nemá právomoc záväzne rozhodnúť spor, je alternatívne riešenie spotrebiteľských sporov, ktoré upravuje **zákon č. 391/2015 Z. z. o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tento zákon bol prijatý pri preberaní smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/11/EÚ z 21. mája 2013 o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov, ktorou sa mení nariadenie (ES) č. 2006/2004 a smernica 2009/22/ES (smernica o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov) (Ú. v. EÚ L 165, 18. 6. 2013).

ZARSS upravuje

- zmierlivé riešenie sporov medzi spotrebiteľom a obchodníkom, ktoré vyplývajú zo spotrebiteľskej zmluvy alebo ktoré súvisia so spotrebiteľskou zmluvou (§ 1 ods. 1 ZARSS),
- riešenie sporov online podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 524/2013 z 21. mája 2013 o riešení spotrebiteľských sporov online, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 2006/2004 a smernica 2009/22/ES (nariadenie o riešení spotrebiteľských sporov online) (Ú. v. EÚ L 165, 18. 6. 2013) (§ 1 ods. 3 ZARSS) a
- riešenie sporov súvisiacich s poskytovaním platobných služieb a presunom platobného účtu (§ 1 ods. 4 ZARSS).

Z pôsobnosti zákona sú vylúčené viaceré druhy sporov, najmä spory, v ktorých si uplatňuje právo obchodník proti spotrebiteľovi, spory s treťou osobou, ktorá je v pracovnoprávnom vzťahu s obchodníkom a pod. (§ 1 ods. 5 ZARSS).

Sprostredkovateľom riešenia sporu je subjekt, ktorý je zákonom označený ako „subjekt alternatívneho riešenia sporov“ („ARS“), ktorým môže byť buď

- orgán ARS (Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb a Slovenská obchodná inšpekcia) alebo

- oprávnená právnická osoba zapísaná v zozname vedenom Ministerstvom hospodárstva SR, ktorou môže byť buď spotrebiteľská organizácia, komora zriadená zákonom alebo záujmové združenie najmenej 10 právnických osôb.

Stranami sporu sú spotrebiteľ, ktorý podáva návrh na začatie alternatívneho riešenia sporu a obchodník, proti ktorému návrh smeruje (§ 2 ods. 2 ZARSS).

Postup ARS je upravený oproti mediácii formálnejšie. Pred začatím ARS má spotrebiteľ právo podať obchodníkovi žiadosť o nápravu. Ak obchodník neodpovie do 30 dní alebo odpovie zamietavo, môže spotrebiteľ podať návrh na začatie ARS (§ 11 ods. 3 ZARSS) na príslušný subjekt ARS. Ak je príslušných subjektov viacero, právo voľby má spotrebiteľ (§ 12 ods. 2 ZARSS). Podanie návrhu však nevylučuje podanie žaloby na súd.

Zákon stanovuje viaceré podmienky, za ktorých subjekt ARS môže odmietnuť návrh, napríklad ak je návrh neúplný alebo nezrozumiteľný a nebol ani v dodatočnej lehote doplnený alebo opravený, ak je návrh šikanózný alebo neopodstatnený, subjekt ARS nie je príslušný, alebo sa začalo ARS pred iným subjektom ARS.

ARS sa začína dňom doručenia úplného návrhu subjektu ARS, ak takýto návrh nebol odmietnutý. S tým sú pre premĺčacie a

prekluzívne lehoty spojené rovnaké účinky, ako s uplatnením práva na súde. *Mutatis mutandis* to platí aj pre ukončenie ARS.

Strany sporu sú povinné spolupracovať so subjektom ARS a poskytovať mu potrebnú súčinnosť (§ 15 ods. 1 ZARSS). Obchodník je povinný v lehote určenej subjektom ARS, ktorá nesmie byť kratšia ako 15 dní od doručenia výzvy, poskytnúť vyjadrenie ku skutočnostiam uvedeným v návrhu, príp. na základe výzvy subjektu ARS vysvetlenie, vyjadrenie alebo doklady týkajúce sa predmetu sporu, ktoré má k dispozícii (§ 15 ods. 2 ZARSS).

Úspešným výsledkom ARS je uzatvorenie **dohody o vyriešení sporu** s písomným súhlasom oboch strán (§ 17 ZARSS). Ak však nedôjde k dohode a subjekt alternatívneho riešenia sporov na základe skutočností, ktoré zistí pri alternatívnom riešení sporu, dospeje k odôvodnenému záveru, že obchodník porušil práva spotrebiteľa, ukončí alternatívne riešenie sporu vydaním **nezáväzného odôvodneného stanoviska** (§ 18 ZARSS). K ukončeniu ARS však príde aj v prípade odloženia návrhu (napríklad pre nezaplatenie poplatku alebo pre nedosiahnutie dohody).

Z hľadiska nákladov platí, že ARS pred orgánmi ARS je bezodplatné. Oprávnená právnická osoba môže požadovať od spotrebiteľa poplatok za začatie ARS, ktorý nesmie presiahnuť sumu 5 € vrátane DPH.

5. Rozhodcovské konanie (arbitráž)

5.1 Pojem, význam a systematické zaradenie rozhodcovského konania

Rozhodcovské konanie (arbitráž)²[1] predstavuje osobitný spôsob riešenia súkromnoprávných sporov, v ktorom je rozhodovacia právomoc zverená rozhodcom na základe dohody strán. Spor tak nie je prejednávaný a rozhodovaný všeobecným súdom, ale súkromnými osobami – rozhodcami, ktorých si vybrali strany sporu. Napriek tomuto súkromnému prvku ide z hľadiska systematiky o jeden z druhov civilného procesu, keďže jeho cieľom je autoritatívne rozhodnutie sporu.

Rozhodcovské konanie má povahu sporového konania. Je založené na dispozičnom a prejednacom princípe. Ide o kontradiktórny proces, ktorého výsledkom je vydanie meritórneho rozhodnutia, ktoré má účinky obdobné ako rozsudok súdu. Od súdneho konania sa odlišuje najmä absenciou štátneho orgánu ako rozhodujúceho subjektu a silnejšou mierou autonómie vôle účastníkov. V systéme mimosúdneho riešenia sporov zaujíma rozhodcovské konanie osobitné miesto, keďže na rozdiel napríklad od mediácie vedie k vydaniu autoritatívneho rozhodnutia s právnymi účinkami.

Význam rozhodcovského konania presahuje vnútroštátny rámec. Osobitne v medzinárodnom procesnom práve plní dôležitú funkciu ako efektívny a neutrálny mechanizmus riešenia sporov s cezhraničným prvkom.

² V právnickom jazyku sa výrazy „arbitráž“ a „rozhodcovské konanie“ chápu synonymicky.

5.2 Pramene právnej úpravy rozhodcovského konania

Základným prameňom právnej úpravy rozhodcovského konania je zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len "**ZRK**"), ktorý upravuje vznik, priebeh a účinky rozhodcovského konania, ako aj rozsah súdnej kontroly. Tento zákon tvorí osobitnú procesnoprávnú úpravu, ktorá je vo vzťahu k Civilnému sporovému poriadku *lex specialis*.

Významnú úlohu zohrávajú aj medzinárodné pramene, predovšetkým **Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí** z roku 1958 (tzv. **Newyorský dohovor**), ktorý zabezpečuje cezhraničné účinky rozhodcovských rozsudkov. Ako interpretačný a harmonizačný zdroj sa uplatňuje aj **Modelový zákon UNCITRAL o medzinárodnom obchodnom rozhodcovskom konaní** (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration). Hoci nejde o záväzný prameň práva, tento zákon tvoril predlohu vnútroštátnych zákonov o rozhodcovskom konaní vo viac ako 90 štátoch sveta (vrátane Slovenska).³ V dôsledku toho je vnútroštátna úprava v týchto štátoch do značnej miery harmonizovaná.

Osobitné miesto medzi medzinárodnými prameňmi zaujíma aj **Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži z roku 1961 (Ženevský dohovor)**, ktorý dopĺňa Newyorský dohovor, najmä v otázkach ustanovovania rozhodcov a

³ Status: UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006. In: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration/status.

priebehu rozhodcovského konania v rámci európskeho priestoru.

5.3 Predmet rozhodcovského konania a arbitrabilita sporov

Okruh spoločenských vzťahov, z ktorých vzniknuté spory je možné riešiť v rozhodcovskom konaní, sa označuje ako *arbitrabilita*. Predmetom rozhodcovského konania podľa ZRK (pozitívne vymedzenie arbitrability) môžu byť len spory vzniknuté z tuzemských a z medzinárodných obchodnoprávných a občianskoprávných vzťahov. Musí ísť súčasne o spory týkajúce sa právnych vzťahov, ktoré sú spôsobilé byť predmetom dohody o urovnaní vrátane sporov o určení, či tu právo alebo právny vzťah je alebo nie je.

V rozhodcovskom konaní nemožno rozhodovať
(negatívne vymedzenie arbitrability)

- a) spory o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam,
- b) spory o osobnom stave,
- c) spory súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí a
- d) spory, ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a reštrukturalizačného konania.

Predmetom rozhodcovského konania nemôžu byť ani spory medzi obchodníkom a spotrebiteľom vyplývajúce zo spotrebiteľskej zmluvy alebo súvisiace so spotrebiteľskou zmluvou, keďže tieto môžu byť výlučne predmetom spotrebiteľského rozhodcovského konania.

5.4 Rozhodcovská zmluva (rozhodcovská doložka)

Rozhodcovská zmluva je základným predpokladom rozhodcovského konania. Ide o dohodu strán o tom, že spor, ktorý medzi nimi vznikol alebo môže vzniknúť, sa bude riešiť v rozhodcovskom konaní. Rozhodcovská zmluva môže mať podobu samostatnej zmluvy alebo rozhodcovskej doložky (ustanovenia zmluvy) obsiahnutej v hlavnej zmluve. Musí mať písomnú formu, inak je neplatná.

Z hľadiska právnej teórie má zásadný význam zásada oddeliteľnosti rozhodcovskej zmluvy (zásada separability), podľa ktorej sa platnosť rozhodcovskej zmluvy posudzuje nezávisle od platnosti hlavnej zmluvy. Ak je súčasťou inak neplatnej zmluvy rozhodcovská doložka, rozhodcovská doložka je neplatná iba vtedy, ak sa na ňu vzťahuje dôvod neplatnosti zmluvy, v ktorej sa táto doložka nachádza.

5.5 Rozhodcovský súd

V rozhodcovskom konaní rozhoduje jeden alebo viacerí rozhodcovia (ich počet musí byť nepárny), ktorí tak tvoria rozhodcovský súd. Rozhodcovský súd nie je štátnym orgánom, ale súkromnoprávnou inštitúciou, ktorej právomoc je odvodená výlučne od rozhodcovskej zmluvy.

Rozhodcom môže byť fyzická osoba, ktorá je bezúhonná, má úplnú spôsobilosť na právne úkony a u ktorej neexistujú dôvody pochybovať o jej nezávislosti a nestrannosti. Rozhodca nemusí mať ani právnické vzdelanie.

Z hľadiska formy rozhodcovského konania sa rozlišuje **inštitucionálne** rozhodcovské konanie a **ad hoc** rozhodcovské

konanie. Pri inštitucionálnej arbitráži je rozhodcovské konanie vedené pred stálym rozhodcovským súdom, ktorý poskytuje stranám organizačné zázemie, procesné pravidlá a administratívnu podporu. Naproti tomu ad hoc arbitráž sa uskutočňuje bez takejto stálej inštitucionálnej základne; rozhodcovia a procesné pravidlá sú určené priamo dohodou strán, prípadne subsidiárne podľa zákona.

Stály rozhodcovský súd môže byť zriadený len právnickou osobou, ktorej to zákon výslovne umožňuje. Zriaďovateľom môže byť iba Slovenský olympijský a športový výbor, národný športový zväz alebo komora zriadená zákonom. Zriadenie stáleho rozhodcovského súdu predpokladá existenciu jeho štatútu a rokovacieho poriadku, ktoré upravujú organizáciu a priebeh rozhodcovského konania a ktoré sa zverejňujú v Obchodnom vestníku. Zoznam stálych rozhodcovských súdov vedie MS SR.

5.6 Priebeh rozhodcovského konania

Rozhodcovské konanie sa začína spravidla doručením žaloby rozhodcovi, stálemu rozhodcovskému súdu alebo druhej strane. Priebeh konania je do značnej miery ovplyvnený autonómiou vôle strán, ktoré môžu dohodnúť procesné pravidlá, pokiaľ tým neporušia základné zásady spravodlivého procesu. V prípade absencie dohody o procesných pravidlách ich môže určiť priamo rozhodca (§ 26 ZRK).

Medzi základné procesné zásady rozhodcovského konania patrí rovnosť účastníkov, kontradiktórnosť a právo na spravodlivé rozhodcovské konanie.

Rozhodcovský súd je oprávnený rozhodnúť aj o svojej právomoci vrátane námietok týkajúcich sa existencie alebo platnosti rozhodcovskej zmluvy. Ak dospeje k záveru, že nemá právomoc rozhodovať vo veci samej, uznesením rozhodcovské konanie zastaví. V opačnom prípade môže pokračovať v rozhodcovskom konaní.

Rozhodcovský súd môže nariadiť aj predbežné opatrenie, ak sa strany nedohodli inak.

Rozhodcovský súd môže rozhodnúť obchodnoprávny spor aj podľa zásad spravodlivosti (tzv. arbitráž *ex aequo et bono*), ak strany na to výslovne oprávnil.

5.7 Rozhodcovský rozsudok

Rozhodcovský súd rozhoduje buď rozhodcovským uznesením alebo rozhodcovským rozsudkom. Rozhodcovským rozsudkom rozhoduje vo veci samej, prípadne ním schvaľuje zmier medzi stranami. Inak rozhoduje rozhodcovským uznesením.

Rozhodcovský rozsudok je v zásade nepreskúmateľný iným rozhodcom, pokiaľ sa strany nedohodnú inak.

Doručený rozhodcovský rozsudok, ktorý nemožno preskúmať, má pre strany rovnaké účinky ako právoplatný rozsudok súdu.

5.8 Súdna kontrola rozhodcovského konania

Súdna kontrola rozhodcovského konania je koncipovaná reštriktívne. Jej účelom nie je nahrádzať rozhodovaciu činnosť rozhodcov všeobecným súdom a preskúmať rozhodcovský

rozsudok vo veci samej, ale zabezpečiť dodržanie základných procesných garancií a zákonných limitov rozhodcovského konania.

Strana sa môže domáhať zrušenia rozhodcovského rozsudku žalobou o zrušenie rozhodcovského rozsudku podanou na súd proti druhej strane. Dôvody zrušenia sú taxatívne vymedzené a spravidla sa viažu na závažné procesné pochybenia.

Súd môže zrušiť rozhodcovský rozsudok, ak

a) strana preukáže, že

1. nemala spôsobilosť uzavrieť rozhodcovskú zmluvu, rozhodcovská zmluva nebola uzavretá v súlade s právnym poriadkom, podľa ktorého sa na základe dohody zmluvných strán mala rozhodcovská zmluva uzavrieť, alebo že takáto dohoda nebola uzavretá, podľa právneho poriadku SR,
2. nebola riadne upovedomená o ustanovení rozhodcu, o rozhodcovskom konaní alebo že jej nebolo umožnené sa zúčastniť na rozhodcovskom konaní,
3. rozhodcovským rozsudkom sa rozhodol spor, pre ktorý nebola uzatvorená rozhodcovská zmluva, alebo ktorý nie je v medziach rozhodcovskej doložky, alebo že rozsudok prekračuje dosah dohovoru o rozhodcovi alebo dosah rozhodcovskej doložky; ak ale môžu byť časti rozhodcovského rozsudku vo veciach podrobených rozhodcovskému konaniu oddelené od častí rozsudku pojednávajúcich o veciach, ktoré nie sú mu podrobené, súd zruší rozhodcovský rozsudok len v dotknutej časti,
4. rozhodcovský súd nebol ustanovený, rozhodcovské konanie neprebiehalo spôsobom dohodnutým účastníkmi rozhodcovského konania

alebo že sa táto dohoda neuzavrela, ak ustanovenie rozhodcovského súdu alebo priebeh rozhodcovského konania bol v rozpore s ustanoveniami tohto zákona, ak tieto skutočnosti mohli mať vplyv na rozhodnutie vo veci samej alebo

b) súd zistí, že podľa právneho poriadku Slovenskej republiky nemožno predmet sporu riešiť v rozhodcovskom konaní alebo by jeho uznanie a výkon boli v rozpore s verejným poriadkom.

Lehota na podanie žaloby o zrušenie rozhodcovského rozsudku je **60 dní odo dňa doručenia rozhodcovského rozsudku účastníkovi**, ktorý sa jeho zrušenia domáha. Márnym uplynutím lehoty právo podať žalobu o zrušenie rozhodcovského rozsudku zaniká. Podanie žaloby však nemá odkladný účinok na rozhodcovský rozsudok.

5.9 Výkon rozhodcovského rozsudku

Rozhodcovský rozsudok môže byť podkladom na vykonanie exekúcie (exekučným titulom) rovnako ako vykonateľný rozsudok súdu.

Zásadnú úlohu má rozhodcovský rozsudok v medzinárodnom práve. Základným medzinárodnoprávnym prameňom je tu **Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z roku 1958** (tzv. **Newyorský dohovor**). Tento dohovor patrí k často využívaným multilaterálnym zmluvám v oblasti medzinárodného procesného práva, keďže vytvára jednotný rámec pre uznávanie a výkon rozhodcovských rozsudkov vydaných v inom zmluvnom štáte. Má viac ako 170 zmluvných strán.⁴

⁴ Status: Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) (the "New York Convention").

Jeho význam spočíva predovšetkým v tom, že zaväzuje zmluvné štáty uznať a vykonať cudzie rozhodcovské rozsudky za podstatne priaznivejších podmienok, než aké sa uplatňujú pri uznávaní cudzích súdnych rozhodnutí. Dohovor vychádza zo zásady preferencie výkonu rozhodcovských rozsudkov a obmedzuje dôvody, pre ktoré môže byť uznanie alebo výkon (exekúcia) odmietnutý, na taxatívne vymedzené prípady. Newyorský dohovor je dôležitý nástroj pre fungovanie medzinárodného obchodu a cezhraničných súkromnoprávných vzťahov. Umožňuje, aby rozhodcovské rozsudky vydané v jednom štáte mali účinné a predvídateľné účinky v inom štáte, čím posilňuje dôveru v rozhodcovské konanie ako efektívny nástroj riešenia medzinárodných sporov.

In:

https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2.

6. Spotrebiteľské rozhodcovské konanie

Spotrebiteľské rozhodcovské konanie predstavuje osobitný typ alternatívneho riešenia sporov medzi spotrebiteľmi a obchodníkmi, ktorý vznikol ako odpoveď na potrebu rýchleho, efektívneho a spravodlivého riešenia konfliktov v spotrebiteľských vzťahoch. Základnou právnou úpravou tohto konania je zákon č. 335/2014 Z. z. o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní (ďalej len „**ZSRK**“). Účelom osobitnej právnej úpravy rozhodcovského konania je predovšetkým ochrana slabšej strany – spotrebiteľa – a zabezpečenie spravodlivého a transparentného konania.

Zákon stanovuje jasné pravidlá a princípy konania, ktoré majú zabezpečiť rovnosť účastníkov, právo na spravodlivý proces a primeranú ochranu práv spotrebiteľov, a to prostredníctvom osobitných spotrebiteľských rozhodcovských súdov.

6.1 Objektívna arbitrabilita

V spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní sa rozhodujú spotrebiteľské spory. Za takýto spor sa považuje spor medzi obchodníkom a spotrebiteľom vyplývajúci zo spotrebiteľskej zmluvy alebo súvisiaci so spotrebiteľskou zmluvou.

Môže ísť iba o spory ohľadom ktorých možno uzatvoriť dohodu o urovnaní, vrátane sporov o určenie, či tu právo alebo právny vzťah je, alebo nie je; naliehavý právny záujem však má len spotrebiteľ.

V negatívnom vymedzení zákon explicitne vylučuje:

- spory o vzniku, zmene alebo zániku vecných práv k nehnuteľnostiam,

- spory o osobnom stave,
- spory súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí,
- spory vznikajúce v priebehu alebo v súvislosti s konkurzným alebo reštrukturalizačným konaním (§ 1 ods. 3 ZSRK).

6.2 Subjektívna arbitrabilita a spotrebiteľská rozhodcovská zmluva

Spotrebiteľské rozhodcovské konanie vyžaduje na svoje začatie existenciu platnej spotrebiteľskej rozhodcovskej zmluvy. Ide o písomnú dohodu medzi spotrebiteľom a obchodníkom, ktorá musí byť formálne a obsahovo oddelená od hlavnej spotrebiteľskej zmluvy (§ 3 ods. 2 ZSRK). Táto zmluva nesmie obsahovať ustanovenia nesúvisiace s predmetom rozhodcovského konania a jej uzatvorenie nesmie byť podmienkou pre uzatvorenie hlavnej spotrebiteľskej zmluvy (§ 3 ods. 5 ZSRK).

Spotrebiteľská rozhodcovská zmluva nemôže obmedziť právo spotrebiteľa obrátiť sa na súd. Spotrebiteľ sa napriek uzavretej spotrebiteľskej rozhodcovskej zmluve môže domáhať svojho práva podaním žaloby na súd a obchodník ani jeho právny nástupca sa nemôžu účinne dovolávať nedostatku právomoci súdu.

6.3 Spotrebiteľské rozhodcovské súdy

Spotrebiteľské spory môžu byť riešené výhradne pred stálymi spotrebiteľskými rozhodcovskými súdmi, ktoré zriaďujú záujmové združenia právnických osôb alebo komory zriadené zákonom (§ 10 ods. 1 ZSRK). Tieto súdy musia byť zapísané v osobitnom zozname vedenom Ministerstvom spravodlivosti

SR, ktoré vykonáva dohľad a kontrolu nad ich činnosťou (§ 12 ZSRK).

6.4 Rozhodcovia

Na zabezpečenie odbornej úrovne a nezávislosti musia rozhodcovia spĺňať prísne podmienky

- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore právo,
- minimálne päťročná právnická prax,
- absolvovanie skúšky odbornej spôsobilosti alebo justičná skúška, prokurátorská skúška, notárska skúška alebo advokátska skúška (§ 5 ods. 2 ZSRK),
- bezúhonnosť, dôveryhodnosť a zápis v zozname rozhodcov oprávnených rozhodovať spotrebiteľské spory, ktorý vedie MS SR (§ 5 ods. 1 ZSRK).

6.5 Priebeh spotrebiteľského rozhodcovského konania

Spotrebiteľské rozhodcovské konanie začína podaním žaloby na príslušný stály rozhodcovský súd. Tento súd musí rozhodnúť spravidla do 90 dní od podania žaloby (§ 28 ods. 10 ZSRK). Ak táto lehota nie je dodržaná, súd je povinný oznámiť účastníkom dôvody oneskorenia a predpokladaný nový termín rozhodnutia.

Konanie nie je pre spotrebiteľa poplatné, avšak v prípade neúspechu musí nahradiť protistrane trovy konania, najmä trovy právneho zastúpenia či iných potrebných výdavkov.

6.6 Rozhodcovský rozsudok a jeho účinky

Rozhodcovský rozsudok vydaný v spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní má účinky rovnaké ako právoplatný

rozsudok súdu. Spotrebiteľ má právo podať žalobu na zrušenie rozhodcovského rozsudku do troch mesiacov od doručenia rozhodcovského rozsudku (§ 46 ods. 1 ZSRK). Dôvody zrušenia rozhodcovského rozsudku sú koncipované oproti rozhodcovskému rozsudku širšie – môže ísť aj o nesprávne právne posúdenie či nedostatočne zistený skutkový stav.

Rozhodcovský rozsudok nadobudne právoplatnosť až po uplynutí lehoty na podanie žaloby, a ak je žaloba o zrušenie rozhodcovského rozsudku podaná, až po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia súdu v konaní o zrušenie rozhodcovského rozsudku (§ 46 ods. 2 ZSRK).

7. Konanie pred sprostredkovateľom a konanie pred rozhodcom pri kolektívnom vyjednávaní

ZKV rozlišuje dva druhy tzv. **kolektívnych sporov**, t. j. sporov medzi zamestnávateľmi a odborovými organizáciami. Ide buď o

- spory o uzavretie kolektívnej zmluvy alebo o
- spory o plnenie záväzkov kolektívnej zmluvy, z ktorých nevznikajú nároky jednotlivým zamestnancom (§ 10 ZKV).

ZKV pozná dva spôsoby mimosúdneho riešenia kolektívnych sporov

- konanie pred sprostredkovateľom a
- konanie pred rozhodcom.

Za týmto účelom vedie Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR **zoznam sprostredkovateľov** a **zoznam rozhodcov**, z ktorých sa vyberajú sprostredkovatelia a rozhodcovia, ktorí riešia kolektívne spory. Ide o osoby, ktoré musia spĺňať podmienky:

- spôsobilosť na právne úkony v celom rozsahu,
- trvalý pobyt na území SR,
- bezúhonnosť
- vysokoškolské vzdelanie a
- odborná spôsobilosť (§ 10a ods. 2 ZKV).

7.1 Konanie pred sprostredkovateľom

Cieľom konania pred sprostredkovateľom je sprostredkovať dohodu medzi zmluvnými stranami bez autoritatívneho rozhodnutia.

Strany sa môžu dohodnúť na osobe sprostredkovateľa, vtedy sa konanie začína dňom prijatia žiadosti o riešenie sporu sprostredkovateľom (§ 11 ods. 1 ZKV). Ak k dohode na osobe sprostredkovateľa nedôjde, ktorákoľvek strana môže podať žiadosť MPSVaR SR, ktoré určí sprostredkovateľa zo svojho zoznamu (§ 11 ods. 2 ZKV). V takom prípade sa konanie začína dňom doručenia rozhodnutia ministerstva o určení sprostredkovateľa (§ 11 ods. 2 ZKV). V prípade sporu o uzavretie kolektívnej zmluvy je možné žiadosť podať až po 60 dňoch od predloženia písomného návrhu na uzavretie kolektívnej zmluvy (§ 11 ods. 2 ZKV).

Sprostredkovateľ vypracuje do 15 dní od začatia konania písomný záznam o návrhu riešenia sporu (§ 12 ods. 1 ZKV), v ktorom uvedie o.i. návrh riešenia sporu s odôvodnením (§ 12 ods. 2 písm. c) ZKV). Ak sa strany nedohodnú do 30 dní od začatia konania, konanie sa považuje za neúspešné, ak si nedohodnú inú lehotu (§ 12 ods. 3 ZKV).

Výšku odmeny môže dohodnúť sprostredkovateľ so stranami, inak sa určí ako 0,5-násobok priemernej nominálnej mesačnej mzdy zamestnanca v hospodárstve Slovenskej republiky zverejnenej Štatistickým úradom SR za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa konanie pred sprostredkovateľom začalo (§ 15 ods. 1 ZKV). Odmenu a cestovné náhrady uhrádzajú strany rovnakým dielom (§ 12 ods. 4 ZKV).

7.2 Konanie pred rozhodcom

Ak bolo konanie pred sprostredkovateľom neúspešné, možno využiť ďalší spôsob mimosúdneho riešenia kolektívnych sporov – **konanie pred rozhodcom**. Takéto konanie je buď

- **fakultatívne** – ak sa strany dohodnú a spoločne požiadajú rozhodcu o rozhodnutie v spore – v takom prípade začína konanie dňom prijatia žiadosti o riešenie sporu rozhodcom (§ 13 ods. 1 ZKV); alebo
- **obligatórne** – ak sa strany nedohodnú, tak na žiadosť jednej strany určí MPSVaR SR rozhodcu – v takom prípade začína konanie doručením rozhodnutia rozhodcovi.

Obligatórne konanie pred rozhodcom je možné len v dvoch prípadoch:

- ak ide o pracovisko, kde je štrajk zakázaný, alebo
- ak ide o spor o plnenie záväzkov z kolektívnej zmluvy (§ 13 ods. 2 ZKV).

Rozhodcom však nesmie byť osoba, ktorá bola predtým sprostredkovateľom toho istého sporu (§ 13 ods. 4 ZKV).

Rozhodca vydá rozhodnutie do 15 dní od začatia konania (§ 13 ods. 5 ZKV). V spore o uzavretie kolektívnej zmluvy sa doručením rozhodnutia kolektívna zmluva považuje za uzavretú (§ 13 ods. 6 ZKV).

Ak ide o spor o plnenie záväzkov z kolektívnej zmluvy, rozhodnutie rozhodcu je preskúmateľné súdom na návrh ktorejkoľvek strany, ktorý musí podať do 15 dní od doručenia rozhodnutia. Dôvodom zrušenia rozhodnutia rozhodcu je jeho rozpor s právnymi predpismi alebo kolektívnymi zmluvami (§ 14 ods. 1 a 2 ZKV).

Rozhodnutie rozhodcu je vykonateľné buď márnym uplynutím lehoty na podanie návrhu na zrušenie rozhodnutia na súd alebo právoplatnosťou rozhodnutia súdu o zamietnutí takéhoto návrhu, ak bol návrh včas podaný (§ 14 ods. 4 ZKV).

Rozhodcovi patrí odmena vo výške 0,7-násobku priemernej mzdy a cestovné náhrady, ktoré hradí ministerstvo (§ 15 ods. 2 ZKV).

Ak nedôjde k uzavretiu kolektívnej zmluvy ani po konaní pred sprostredkovateľom a zmluvné strany nepožiadajú o riešenie sporu rozhodcu, môže sa ako krajný prostriedok v spore o uzavretie kolektívnej zmluvy vyhlásiť štrajk (§ 16 ods. 1 ZKV).